

ULUSLARARASI SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research
Cilt: 13 Sayı: 71 Haziran 2020 & Volume: 13 Issue: 71 June 2020
www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

ENDÜSTRİYEL SOSYAL HİZMETLERİN İNSAN HAKLARI YAKLAŞIMI *PERCEPTION OF HUMAN RIGHTS BY INDUSTRIAL SOCIAL SERVICE*

Mehmet GEDİK*

Öz

“Evrensel Temel İnsan Hakları” sosyal kurumların temel değerlerini oluşturmaktadır. Sosyal Hizmet disiplininin diğer bütün disiplinler ile olan ilişkilerinde de temel olarak “insan hakları”na ilişkin ahlaki değerler üzerinden kabul gördür. Kuram ve kavramsal anlamda insan haklarının, ekolojik/eko-sistem bağlamında mikro/bireysel, mezo/aile ve makro/toplumsal düzey “Exo-Dinamik” holistik ilişkiler bütünlüğünde ele alınması insan onurunun korunması, sürdürülebilir bir yaşamın mümkün kılınması açısından oldukça önem arz etmektedir. Makalede, tekil tarama yöntemleri kullanılarak, araştırmanın ana temasını oluşturan “İnsan Hakları ve Sosyal Hizmet”lere ilişkin anlık ve zamansal gelişimler ve değişimler üzerinden yeni bir sosyal hizmet yaklaşımı sunulması amaçlanmaktadır.

Araştırmamızın amacı, sürekli gelişen/değişen dünyamızın kontrolsüz geliştirilen “4. Sanayi devrimi (Endüstri 4.0)”, teknoloji, ekonomik ve dijitalleşme sonrasında insanlığın karşı karşıya kalacağı “5G Teknolojisi Yapay Zekâ Devrimi (Yeni Nesil Dijital Teknoloji)” döneminde sosyal hizmetlerin konumuna dikkatleri çekmektir. İnsan ve toplumlara olan “Hak Temelli” yaklaşımların, günümüzde olduğundan daha da problemlilikten dolayı bir durum aldığını ve “Lütuf Temelli” yaklaşımlara evrildiğine dikkatleri çekerek alınması gereken önlemlere yönelik bir yol haritası sunmaktır. Mevcut verilerden hareket ile günümüzün insan haklarına ilişkin “hak” kavramının da ötesinde bir “Vecibe/Hak Temelli” sosyal hizmet yaklaşımının gerekliliğine vurgu yapılmıştır. Ekoloji/ekosistem bağlamında yaşayan bütün insanlığın sorumluluğunda “iyi/faydalı işler (salih amel)” yaklaşımında bir sosyal hizmetlere ivedilikle geçilmesinin gerekliliğine dikkat çekilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Hizmet, İnsan Hakları, Ekosistem, Hak Kavramı, Yapay Zekâ.

Abstract

“Universal Basic Human Rights” constitute the core values of social institutions. In the relations of social work discipline with all other disciplines, they are accepted mainly on moral / ethical values regarding human rights. In the context of the ecological / eco-system, the concept of “Human Rights” in theory and conceptual terms is addressed in the integrity of micro / individual, mezo / family and macro / social level “Exo-Dynamic” holistic relations, in terms of protecting human dignity and enabling a sustainable life, is important. In the article, the aim is to present a new social service approach through instant and temporal developments / changes related to “Human Rights and Social Work”, which constitute the main theme of the research, via single screening methods.

The aim of our research is that “4. Industrial revolution (Industry 4.0)” draws attention to the position of social services in the period of “5G Technology Artificial Intelligence Revolution (New Generation Digital technology)” that humanity will face after technology, economical change and digitalization. It presents a road map for the measures to be taken by drawing attention to the fact that “Rights Based” approaches to people and societies have become more problematic than they are today and evolved into “Grace Based” approaches. Based on the available data, the emphasis is placed on the necessity of a “Vecibe / Rights Based” social work approach beyond the “right” concept regarding today's human rights. Attention has been drawn to the necessity of moving to social services urgently in the “good / beneficial / beneficial works (righteous deeds)” approach under the responsibility of all humanity living in the context of ecology / eco-system.

Keywords: Social Service, Human Rights, Eco-System, Concept of Rights, Artificial Intelligence.

*Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul S. Zaim Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi.

Giriş

Sosyal hizmet, sosyal bilimlerin “Bilgi” ve “Eylem” gibi iki temel alanı oluşturan eklektik bir yaklaşımdır (Kleve, 2003, 4). Sosyal hizmetlerin, insanı holistik anlamda bir bütün olarak ele aldığı ve aynı zamanda da “politik bir varoluş” a sahip olduğu, tanımlanması, kavramsallaştırılması ve uygulanmalarında sürekli tartışmaların yaşandığı bilinmektedir (Thompson, 2016, 35). Bu nedenle, 21. yüzyılın bu ilk çeyreğinde, insanlığın karşı karşıya kaldığı, özgürlüklerinin kısıtlanıp, birçok haksızlık, şiddet, baskı ve adaletsizliklere maruz kaldığı bilimsel veriler dâhilinde ortaya konulmuştur. Dünya genelinde “İnsan Hakları” ve “Sosyal Hizmet”lerin ne olup olmadığına ilişkin tek ve basit bir cevap bulunamadığı gibi, birçok farklı terminolojiler üzerinden kavramsallaştırmaya çalışıldığı belirlenmiştir (Teather, 2015, 223). Bilim tarihi süreci birçok bilim insanını haklı kıldığı gibi, Thompson’u da haklı mı çıkartacaktır? “Acaba sosyal hizmetler miadını doldurdu mu?” (Thompson, 2016, 236). İnsan ve insan onurunun oldukça değersizleştirilmiş olması günümüzde sosyal kuramların/teorilerin işlevselliğini sorgular hale getirmiştir.

Sosyal hizmet disiplininin bilimsel anlamda kullandığı bütün kuramların insan merkezli olduğu “insan onuru ve haysiyetinin dokunulmazlığı” nı ilke olarak kabul ettiğine ilişkin birçok bilimsel verilerin olduğu görülmektedir. Ama ne var ki, teknolojik/dijital ve ekonomik anlamda hızla gelişen dünyamız ve dolayısı ile paralelinde “Ekolojik/Eko-Sistem (ökologisches)” in endüstrileştirilmesi, insan ve insana dair birçok değerlerin nedenli araçsallaştırıldığı ortaya koyan bilimsel çalışmaların oldukça sınırlı ve yetersiz olduğu gözlemlenmiştir. Bu makale ile insanlığın, holistik/bütüncül insan hakları yaklaşımı dâhilinde sürdürülebilir doğal bir sosyal yaşama kavuşturulmasına yönelik bilgiler sunması olacaktır. Aynı zaman da insan ve toplumların güvenli yaşamını temin eden, “Ekolojik/Eko-Sistem” in mikro, mezo ve makro düzey bütün sosyal enstrümanlarının kuramlar/teoriler bağlamında “Kronosistem (Chronosystem)” zamanlaması içerisinde sürdürülebilir bir yaşama dair öneriler sunulacaktır (Gedik, 2019, 287). Dolayısı ile bu araştırma, içerisinde bulunan “4. Sanayi/Endüstri Devrimi (Endüstri 4.0)” dikkate alınarak insan yaşamına dair her şeyin gelecekte “5G Teknolojisi Yapay Zekâ Devrimi (Yeni Nesil Dijital Teknoloji)” kapsamında nasıl bir “Kronosistem” zamanlaması tüneline girilebileceğine dikkatleri çekmektir. Endüstrileştirilmiş sosyal kavramlar üzerinden “Yapay Zekâ”nın da ötesinde insan ve toplumların araçsallaştırılmasına yönelik geliştirilen dijital sosyal sorunların insanlığın felaketini oldukça hızlandırdığı görülmektedir.

Genelde bütün ülkelerin makro düzey yasama kurumları yasaları/kanunları oluştururken ülkenin anayasal temellerine yani “Temel İnsan Hakları”na dayandırılmasına ve dolayısı ile anayasaların insan temel hak ve özgürlükler bağlamında oluşturulmasına dikkat etmektedirler. Bunun aksi bir durumda anayasa mahkemeleri yasaların iptaline yönelik yaptırımlarda bulunduğu bilinmektedir. Devletlerin, ülkelerin bir sosyal devlet olabilme konuları da ilgili bütün ülkelerin sosyal devlet olma politikalarına dayandırılmaktadır. Bu sosyal politikaların sosyal kuramlar/teoriler üzerinden insan ve toplumların sosyal refahının sürdürülebilirliklerinin sağlanmasına yönelik olduğu bilinmektedir. Görüldüğü gibi, uluslararası sözleşmeler ve ulusal mevzuatlarda yer verilmiş olan insana dair “Temel Haklar”ın aynı zamanda “Anayasal Haklar” ve “İnsan Hakları” kavramları ile eş anlamda kullanıldığı görülmektedir (Güngör, 2016, 40).

Günümüzde insan haklarına ilişkin bütün kavramlar, özellikle de eko-sistemin bütün exo-dinamik mikro/bireysel, mezo/aile ve makro/toplumsal ilişkilerde dikkate alınması gereken en önemli söylemleri arasında yerini almıştır. Ülkelerin “İnsan Temel Hak Sözleşmeleri” bağlamında sosyal hizmetlere ilişkin bütün uygulamaların ortak noktası, merkezi “İnsan” olmasından hareket ile uluslararası kabul görmüş kuram/teori ve kavramlar üzerinden fonksiyonel hale getirilmektedir. Uluslararası Sosyal Hizmet Okulları Birliği (IASSW-International Association of Schools of Social Work) ve Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Federasyonu (IFSW-International Federation of Social Workers) bu ortak sosyal birlikteliğin sağlandığı önemli kurum ve kuruluşlar arasında yerlerini aldığı görülmektedir. Dolayısı ile, IASSW ve IFSW’nin 2014 yılında insan hak/adalet ve özgürlükleri temel anlamda dikkate alarak sosyal hizmet disiplininin günümüzde nasıl anlaşılmasının gerektiğine ilişkin şu kuramsal/teorik açıklamayı yapmıştır:

IASSW & IFSW’nin sosyal hizmetlere ilişkin tanımı; “Sosyal hizmet, sosyal değişme ve kalkınmayı, sosyal içermeyi, insanların güçlendirilmesi ve özgürleşmesini hedefleyen uygulama temelli bir meslek ve akademik bir disiplindir. Sosyal adalet, insan hakları, ortak sorumluluk ve farklılıklara saygı sosyal hizmet için temeldir. Sosyal hizmet mesleği, insan ve toplum bilimleri ve yerel bilgiden oluşan eklektik bilgi temeli aracılığıyla insan refahını iyileştirmek için bireyleri ve sistemleri bir araya getirir (IFSW, 2014), (Gedik, 2019, 6, 10).

Uluslararası boyutlarında kabul görmüş sosyal hizmetlerin bu tanımı, temel değerler perspektifinde ele alındığında araştırmanın ana probleminin, “İnsan Temel Hak Sözleşmeleri” bağlamında “İnsan

Merkezli" bir sosyal hizmet yaklaşımında "Hak Temelli Sosyal Hizmet" uygulamalarının "Lütf Temelli Sosyal Hizmet" uygulamalarına dönüştürülmüş olduğu görülmektedir. Hak temelli sosyal hizmet uygulamalarının insan temel hakları dâhilinde sunulmasını zorunlu kılan sosyal kuramların ülkelerin sanayileşmelerine paralel oldukça endüstrileştirildiği ve insanlar arasında farklı sosyal hizmet uygulamalarını da beraberinde getirmiş olduğu gözlemlenmiştir. Dolayısı ile insana dair oldukça değerli kılan sosyal enstrümanların, kullanılan sosyal dilin/terminolojinin de bunun paralelinde endüstrileştirilmiş olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte İnsana olan holistik (bütüncül) yaklaşımların kendi öz ruhundan/kodlarından uzaklaştırıldığı saptanmıştır. Bu konu araştırmanın "Sonuçlar (Results)" bölümünde daha geniş ele alınıp elde edilen veriler üzerinden detaylandırılarak ele alınıp paylaşılacaktır.

"Hak" ve "Lütf" temelli sosyal hizmet yaklaşımların sosyal bilimler boyutunda "Pozitivist (Neolojist/İndirgemeci)" ve "Post-Pozitivist (Sekülerist)" yaklaşımlar üzerinden bir karşılıklarının olduğu belirlenmiştir. Günümüzde bu her iki bakış açısının da sosyal hizmetlerin endüstrileştirilmesinde oldukça katkı sağlamanın da ötesinde insanların endüstriyel toplumlarda azami derecede kullanılabilirliğini mümkün kıldığı görülmüştür. Mevcut sosyal kuramlar üzerinden "Hak" ve "Lütf" temelli sosyal hizmet uygulamalarına ilişkin "Tekil Tarama Modeli" (Karasar, 2016, 112-113). Kullanılarak elde edilen veriler araştırmanın çözüm önerisine ilişkin üçüncü bir inovatif sosyal hizmet yaklaşımın gerekliliğini, yani "Vecibe/Hak Temelli Sosyal Hizmet"lerin mevcut uygulamalarla karşılaştırmalı olarak ortaya konulmasını zorunlu kılmıştır. Bir çözüm önerisi olarak ortaya konulan bu inovatif insan merkezli yaklaşım, insanın doğuştan hak ettiği bütün doğal haklarını, bir hak yaklaşımı ötesinde "Vecibe/Hak/Sorumluluk" anlayışı çerçevesinde insanın kendisine iade edilmesine yönelik bir yaklaşım olduğunun altı çizilmektedir.

YÖNTEM

Araştırmada, "Tekil Tarama Modeli" kullanılarak, "İnsan Hakları" ve "Sosyal Hizmet" kuramlarının/teorilerin birbirleri ile ilişkilendirilmesinde pratik uygulamalara nasıl yansıtıldığını zamansal/anlık değişim ve gelişim sürecinde derinlemesine gözlemlenmiştir. Makalenin ana temasını oluşturan "insan hakları bağlamında sosyal hizmet uygulamaları"na ilişkin elde edilen veriler üzerinden sorunların belirlenerek farklı sosyal hizmet yaklaşımlarının önerilmesidir. Karasar çalışmasında, tekil tarama yöntemleri ile gerçekleştirilen zamansal tarama verilerinin, taranmış oldukları zamanlama ile sınırlı tutulsalar da geçmiş zaman dilimlerindeki bütün gelişmelere dayalı, geleceğe yönelik ön varsayımlarda, kestirimlerde de kullanılabilirliğini belirtmektedir (Karasar, 2016, 112-113). Doğal olarak bu durum, araştırmamız kapsamında "İnsan Hakları" ve "Sosyal Hizmet"lerin birbirleri ile "Hak Temelli" ilişkileri bağlamında elde ettiğimiz verilerin gelecekteki "Yapay Zekâ 5G Teknolojisi" dönemine yönelik insan hakları yaklaşımının sosyal hizmet bağlamında nasıl mümkün olup olamayacağını açıklamaktır. Tekil tarama modelleri, derinlemesine uygulanacak izleme yaklaşımlarında, zamansal gelişimi ya da değişimleri belirlenmek istenen değişkeni, aynı eleman ya da birimler üzerinde, belli bir başlangıç noktasından alınarak, sürekli ya da belli aralıklarla gözlenme süreçleridir. Özellikle araştırmamızın derinliği ve genişliği dikkate alındığında bu yöntemin kapsamlı gözlemlerin gerçekleştirilebilmesinde oldukça uygun bir yöntem olduğu belirlenmiştir.

BULGULAR

İnsan Haklarına İlişkin Bulgular

Bir dönem "Uluslararası Sosyal Hizmetler Uzmanları Federasyonu (IFSW- Internationalen Federation of Social Workers)" başkanlığını da yürütmüş olan Jim Ife, "İnsan Hakları ve Sosyal Hizmet" başlıklı kitap çalışmasında, "insan hakkının üç geleneği"ne ilişkin şu önemli notlara dikkatleri çekmektedir (Ife, 2017, 20-21). Bunlar; insan haklarına ilişkin birincil, ikincil ve üçüncül gelenekler olduğu görülmektedir.

Birinci Gelenek: İnsan, insanlığın doğal bir parçası olarak yaratılmışlardır. Doğuştan sahip oldukları doğal dokunulmaz haklara sahiptirler. Bu haklar insana "Tanrının¹ (Allah'ın)" yaratıcısı tarafından bahşedilen lütfedilen haklar bütünlüğünü oluşturmaktadır. Bu hakları; kişinin vaz geçemeyeceği yaşama, özgürlük, refah, güven arayışı ve benzeri haklar olduğunu belirtebiliriz. Dolayısı ile yalnızca tanrının (Allah'ın) yaratmış ve insana bahşetmiş olduğu bu haklar, yaratılmış bütün insanlara yaratıcının adaleti gereği "eşit yaratılış ilkesi" çerçevesinde ele alınması gereken haklar olarak görülmektedir. Bütün insanların

¹ Makalede zaman zaman "Tanrı" kelimesinin kullanılması, elde edilen literatür ve diğer kaynaklarda kullanılmış olmasından kaynaklanmaktadır. "Tanrı" kelimesinin teorik anlamda içeriği Müslüman toplumların kayıtsız şartsız iman etmiş oldukları "Cenab-ı Allah" olgusunun, içerisini dolduran anlamların, kavramsal olarak tam bir karşılığı olmamaktadır. Allah kelimesi özel bir isimdir. Hiçbir dilde terminolojik olarak herhangi bir karşılığı yoktur. Dolayısı ile araştırmada ele alınan "Tanrı" ve "Allah c.c." kelimeleri birbirleri ile özdeşleştirilmeden dikkatli anlaşılması önem arz etmektedir.

dini, inancı, cinsiyeti, soyu, ırkı, dili, etnik kökenliği, yurdu ve siyasi görüşleri ne olursa olsun temel hak ve özgürlüklerinin dokunulmazlığı temel insan hakları açısından oldukça önem arz eden bir husustur.

İkinci Gelenek: Devlet ve yönetimlerinin “Temel Hak ve Hukuklar” ilişkisi, toplum insanlarına karşı yükümlülüklerinin, sorumluluklarının bir geleneğidir. Bu durum, devletlerin medeni/sivil oluşumları ile yakından alakalı bir gelenektir. Devletler toplum içerisinde yaşayan bütün insanları hiç ayırım yapılmaksızın her anlamda anayasal çerçevede “adil ve eşitlik ilkesi” gereği adaletin sağlanması, doğuştan elde edilmiş doğal haklarının muhafazası ve korumasını sağlayan bir kurumdur. Bu yaklaşım, toplumun huzur, mutluluk ve refahının sağlanmasında oldukça önem arz eden “insan hak ilkesi” geleneği olarak görülmektedir. Devlet, insanı insan yapan bütün değerlerini, onur ve haysiyetini yasalar ile güvence altında tutan, koruyan oldukça önemli makro düzey bir yapıdır. İkinci gelenek yaklaşımları devletlerin bir “sosyal refah devleti” olma, demokrasi veya başka diğer sistemler olarak toplumların bütün insanlarına “eşitlik ilkesi” gereği herhangi bir ayırım yapılmaksızın ulusal ve uluslararası sözleşmeler dâhilinde insanın devletin koruması altında olmasıdır. Devletin sınırları içerisinde yaşamlarını sürdüren bütün insanların hiçbir ayırım gözetilmeksizin onurlarına yakışır bir hizmet alabilmeleri bir insan hakkı ilkesi olarak kabul görmüştür.

Üçüncü Gelenek: İnsanların sonradan elde etmiş oldukları haklardır. Bu hakların nesnel olarak var olduğundan hareket edilerek, elde edilen bütün hakların korunmasına ilişkin önemli bir “hak ilkesi” kuramı olduğu görülmektedir. İnsanların gerek bireysel ve gerekse toplumsal (kolektif) elde edilmiş oldukları haklarının korunmasını zorunlu kılan bir insan hakkı ilkesidir. Bu haklar sosyal adaletin sağlanmasında “doğal haklar” olarak adlandırılırken, siyasilerin, hâkim, savcı ve avukatların, yani tüm adalet mensupları tarafından da “hukuki haklar” olarak tanımlandığı görülmektedir.

İnsan Hak Sözleşmelerinin Temelleri

Bilim dünyasının bazı kaynakları, “İnsan Hakları”na ilişkin bütün kavramının büyük ölçüde aydınlanma hareketinin bir ürünü olduğunu savunmaktadır. Bu tür Batı kaynaklı politik söylemlerin pozitivizm üzerinden modernist yaklaşımlarla gösterilmeye çalışılsa da bu kavramın yalnızca bir aydınlanma dönemi algılanmalarına indirgenerek ele alınmaya çalışılması bilimsel anlamda oldukça yanlış bir yaklaşımdır. İnsan hakları gibi oldukça değer atfeden bir kavramının yalnızca bir aydınlanma dönemi özelinden “Neolojist² (türetmecilik)” yaklaşımlara hapsedilmesi, “Pozitivist (indirgemeci)” yaklaşımlarla insan haklarının değersizleştirilmesine ve olması gerekenden daha farklı algılatılmasına neden olabilmektedir. Aslına bakılacak olursa; aydınlanmanın her anlamda bir ilerlemeye/gelişmeye bakış açısının karakteristik özelliğinin “sınırlı doğrusal düşünmenin (pozitivizm)” reddini ve daha bütüncül bir düşünüşün/anlayışın benimsenmesini gerekli kılmaktadır (İfe, 2017, 200). Dolayısı ile “İnsan Hakları” ve ona ilişkin oldukça değerli olan bu yaklaşımların gelişim serüveni insanlık tarihi ile özdeşleşmiş ve hiç şüphe yok ki, antik çağlara, 7. yüzyılların İslâm medeniyeti ve sonrasına, 11. ve 18. yüzyıllara kadar birçok kadim toplum ve kültürlerin oldukça değerli katkıları olmuştur.

Sosyal hizmetlerin bütün temel yaklaşımlarının paradigmasını oluşturan “İnsan Hakları” yaklaşımı, insanlık tarihi boyunca insana dair bütün mikro, mezzo ve makro düzey ilişkilerde “Hak Temelli Yaklaşım”ın temel taşı olmuştur. Günümüzün bir “muasır medeniyet” algısı olarak kabul ettirilmeye çalışılan “Batı uygarlığı” derinlemesine incelendiğinde, insan haklarının tezahürü, bütün hak ve hürriyetlerden mahrum bırakılmış insanların, kralların kölesi statüsünde ele alındıkları görülmektedir. İnsanların ancak kralları tarafından “Lütfedilen Haklar” dâhilinde yaşamlarını sürdürebildikleri insanlık tarihine ilişkin kaynaklarında yerini almıştır. Aristo’nun insana olan yaklaşımından oldukça etkilenmiş olan Batı uygarlığı; “insanlar iki grup halinde doğmaktadır” bunlardan bir kısım insanların “hizmet edilenler (hürler)” bir diğerlerinin ise “hizmet edenler (hizmetçiler ve köleler)” olduğuna inanılmaktadır. İnsan ve toplumlara ilişkin bu temel felsefe üzerinden bir Batı uygarlığının geliştirilmiş olduğu dikkatleri çekmektedir (Akgündüz, 2017, 13). İhtiyaç sahibi insanlar tarafından hizmet alan bu “güçlü sınıf (hürler)”ın, hizmetçi ve köleleri olarak gördükleri “güçsüz ve yoksunlar (hizmetçiler/köleler)”a sundukları bütün “Lütuf Temelli” hakların ancak kendileri tarafından lütfedilebilecek sosyal bir hak, adalet ve bir özgürlük olarak görülebilmektedir. Dün uygulanan, bu türden temel yaklaşımların günümüzün sosyal hizmet yaklaşımlarında toplumun “üst sınıf” insanların “içsel güdülleri/duyguları”nı rahatlatmaya yönelik kullanıldığı görülmektedir. Dini/manevi duygulardan arındırılmış olan sekülerist yaklaşımlı bir spirüel sosyal hizmetlerin bu yaklaşım üzerinden “içsel güdülleri/duyguları”n spirüel olarak rahatlatılmasına

² Neolojizm; Fransızcadaki kullanılan “néologisme”nin bir karşılığı olarak kullanılmıştır. Türkçede; “türetmecilik ve uydurmacılık” olarak kullanılmaktadır. (TDK, 2020)

yönelik uygulamalar içerdiği belirlenmiştir. Konu ile ilgili olarak “Din/Maneviyat “Spirituvel Yaklaşım (Spirituual - Spiritualität)” başlığı altında daha detaylı bilgi verilecektir.

Eski birçok uygarlıkların ve özellikle de günümüze kadar büyük dinler olarak ulaşabilmiş dinlerin, insan hak ve hukukları noktasında oldukça önemli yaklaşımları olduğu, “insan onuru”nun dokunulmazlığına ilişkin temelin oluşturulmasında holistik katkılarda sağladıkları birçok bilimsel veriler üzerinden okunabilmesi mümkün olmuştur. Bu büyük dinlerin insanı ekolojik sistemin merkezine aldığı ve dini kurallar/gelenekler çerçevesinde insana yaratılmışlık değerleri üzerinden yaklaştığı gözlemlenmektedir. Bu perspektiften hareket ile dinler, insanların birbirleri ile olan ilişkilerinde görev ve sorumluluklarını evrensel bir bütünün değerli/kıymetli parçaları olarak görmüşlerdir (Lauren , 2018). Dolayısı ile insan hakları fikri Konfüçyüzmün, Budizm, Hinduizm, Yahudilik, Hristiyanlık ve nihayetinde de en son din olarak insanlığa gönderilmiş olan İslâm’ın da gelenekleri içerisinde yerini aldığı gözlemlenmiştir. İslâm Dini, insanın birinci, kinci ve üçüncü geleneğine ilişkin bütün temel haklarını ekolojik/eko-sistemin bir gerekliliği olarak yaklaştığı görülmektedir. İnsanın sosyal bir varlık olduğundan hareketle yaşam alanlarını oluşturan “Din /Allah (c.c.), Toplum (Çevre) ve Doğa (Tabiat)” ilişkilerinin “ekolojik dengenin/mizanın/sistemin” korunmasını insanın sorumluluğunda bir zorunluluk olarak atfetmektedir. İnsanın vazgeçilmez bu “üç sosyal ilişki” si bir mizan/ölçü anlayışı ile “Exo-Dinamik” sosyal etkileşimlerin insanın değerli kılınmasının oldukça önemli olduğunu ve “Kâmil İnsan” olunmasının bir gereği olduğu vurgulanmaktadır (Gedik, 2019, 295).

Kur’an-ı Kerim, “İnsan Temel Hak ve Özgürlükler”in “İnsanların Eşitlik İlkesi” gereği oldukça önemseydiği insanların birbirlerine olan üstünlüklerinin yalnız ve yalnız “Takva” da yani Allah’a (c.c.) olan yakınlık, iman mertebesinde, kulluk derecesinde olduğunu tüm insanlığa bildirmektedir. Hz. Peygamber’in (s.a.v.); “Arab’ın Arap olmayana, beyazın siyaha takva dışında üstünlüğü yoktur.” Yine diğer bir hadislerinde; “İnsanlar tarağın dişleri gibi eşittirler.” şeklinde buyurmuş olduğu görülmektedir (Armağan, 2015, 35). Gerek “Veda Hutbesi” ve gerekse İslâm’ın “Vecibe-Hak Temelli” diğer sözleşme ve belgelerinden olan “Hilfu’l-Fudûl (Erdemliler Antlaşması)”, “Medine Vesikası (622)” ve “Hudeybiye Musalahası (628)” incelendiğinde günümüz insan hakları kavramlarının sadece aydınlanma hareketinin bir ürünü olarak indirgenemeyeceği, insana dair bu temel değerlerin oldukça kadim bir geçmişinin olduğu belirlenebilmektedir.

Bütün insanların Hz. Âdem’den, Âdem’in ise topraktan yaratıldığını Veda Hutbesini irad eden Hz. Muhammed (s.a.v.), cahiliye dönemindeki bütün kan ve mal davalarını ayakları altına aldığı belirterek Hucurât suresinden şu ayeti okumuştur; “Ey insanlar! Doğrusu biz sizi bir erkek ve bir dişiden yarattık. Ve birbirinizle tanışmanız için sizi kavimlere ve kabilelere ayırdık. Muhakkak ki Allah yanında en değerli olanınız, O’ndan en çok korkanınızdır. Şüphesiz Allah bilendir, her şeyden haberdardır.” (Hucurât 49/13). Bu açıdan Kur’an Ayeti incelendiğinde İslâm’ın insan temel hakları bağlamında sosyal hizmet yaklaşımında insanlar arasında hiçbir din, mezhep, kültür, dil, renk, cinsiyet, etnik kökenlik ve siyasi görüş ayrımı yapmaksızın temel hakların bir vecibe/sorumluluk olarak görülmesidir.

Hz. Muhammed’in (s.a.v.) Hicret’in 10. yılında bundan tam 1431 yıl öncesinde irad ettiği “Veda Hutbesi”nde insanların hak ve hürriyetlerin, sosyal refah ve güvenlerinin sağlanmasında ıslah (terbiye) edici ve müdâhil/operasyonel (pratik) yaklaşımli bir sosyal hizmetin koruyucu-önleyici yöntemler ile oluşturulabileceği bütün açıklığı ile ortaya konulduğu görülmektedir. Vedâ Hutbesinde Hz. Peygamber’in (s.a.v.) insanlığa yönelik temel mesajlarını, ilmin ve dolayısı ile bilmin temel “mihenk taşı” olan İslâm dini prensipleri dâhilinde insanda korunması gereken 5 temel değer/emanetin nasıl korunması gerektiğine ilişkin birçok mesajların günümüz “İnsan Hakları ve Sosyal Hizmet” kuramları içerisinde belirtildiği görülmektedir⁴;

Veda Hutbesi ve İnsan Hakları

Hz. Peygamber (s.a.v.) Veda Hutbesi’nde, “Ey İnsanlar!” diye tüm insanlığa seslenirken zaman zaman da “Ey Mü’minler, Ashâbım!” diyerek Allah’a (c.c.) imân eden Müslümanlara insanın insan üzerinde haklarına ilişkin oldukça uyarıcı/vurucu sözlerle yaklaştığı görülmektedir.

Ey insanlar! Sözümlü iyi dinleyiniz!

³ Hz. Âdem ve Hz. Havva’nın birlikteliğinden çoğalan insanlar yeryüzünde çeşitli ırk, renk ve dillerde irili ufaklı topluluklar oluşturmuşlardır. Küçükten büyüye, bütün kabilelerden milletlere varıncaya kadar farklılık gösteren bu oluşumun, temel sebebinin kitlelerin birbirlerini tanıyıp, anlaşmak ve kaynaşmak olduğu anlaşılmaktadır. Yani soy, sop, ırk, renk, dil, cinsiyet vb. konularla övünmek yerine, insanların birleşmeleri bütünleşmeleri öngörülmüştür (Özek & Kahraman, 1992, 516).

⁴ Veda Hutbesi’nden sadece konu ile ilgili bölümler alınarak özetlenmeye çalışılmıştır.

Ey İnsanlar! “Canlarınız, mallarınız, namuslarınız mukaddestir” her türlü tecavüzdten korunmuştur.

Ashabım! Ey insanlar!

- Muhakkak Rabbinize kavuşacaksınız. O da sizi yaptıklarınızdan dolayı sorguya çekecektir.
- Eski sapıklıklara dönmeyiniz ve birbirinizin boynunu vurmuyunuz.
- Kimin yanında bir emanet varsa, onu hemen sahibine versin. Ne zulmediniz ne de zulme uğrayınız.

- Cahiliyeden kalma bütün adetler kaldırılmıştır, ayağımın altındadır.

- Güdülen kan davaları da tamamen kaldırılmıştır.

• Kadınların haklarını gözetiniz ve Allah’tan korkunuz. Sizin kadınlar üzerinde hakkınız, kadınların da sizin üzerinizde hakları vardır.

• Size iki emanet bırakıyorum, onlara sarılıp uydukça yolunuzu hiç şaşırılmazsınız. O emanetler, Allah’ın kitabı Kur-ân-ı Kerim ve Peygamberin sünnetidir.

• Müslüman Müslüman’ın kardeşidir ve böylece bütün Müslümanlar kardeşler. Bir Müslüman’a kardeşinin kanı da malı da helâl olmaz.

- Cenab-ı Hak, her hak sahibine hakkını vermiştir. Her insanın mirastan hissesini ayırmıştır.

- Rabbiniz birdir. Babanız da birdir. Hepiniz Âdem’in çocuklarıdır, Âdem ise topraktır.

• Arabın Arap olmayana, Arap olmayanın da Arap üzerine üstünlüğü olmadığı gibi; kırmızı tenlinin siyah üzerine, siyahın da kırmızı tenli üzerinde bir üstünlüğü yoktur. Üstünlük ancak takvada, Allah’tan korkmaktadır. Allah yanında en kıymetli olanınız O’ndan en çok korkmanızdır.

• Azası kesik siyahî bir köle başınıza amir olarak tayin edilse, sizi Allah’ın kitabı ile idare ederse, onu dinleyiniz ve itaat ediniz.

• Kimse kendi suçundan başkası ile suçlanamaz. Baba, oğlunun suçu üzerine, oğlu da babasının suçu üzerine suçlanamaz.

- Dikkat ediniz! Şu dört şeyi kesinlikle yapmayacaksınız:

1-Allah’a hiçbir şeyi ortak koşmayacaksınız.

2-Allah’ın haram ve dokunulmaz kıldığı canı, haksız yere öldürmeyeceksiniz.

3-Zina etmeyeceksiniz.

4-Hırsızlık yapmayacaksınız.

Günümüzün “İnsan Temel Hak Sözleşmeleri” ve bu bağlamda “Sosyal Hizmetler” incelendiğinde Hz. Muhammed’in (s.a.v.) 7. yüzyılda irad ettiği “Veda Hutbesi”nde “Ey İnsanlar!” sözü ile tüm insanlığa seslenerek insanların birbirlerine karşı insan olmalarından kaynaklanan sorumluluklarına dikkatleri çektiği görülmektedir. İslâm’ın insana bir sorumluluk olarak yüklediği “Vecibe-Hak Temelli” sorumlulukların başlıca bütün “İnsan Hakları” sözleşme, beyanname ve anlaşmalara (musâlaha) derinlemesine yansıtılmış olduğu görülmektedir. Aynı zamanda “Vecibe-Hak Temelli” sorumluluklar bağlamında kendine özgü yapısı ile belgeler eşliğinde ortaya konulmuş olduğu görülmektedir. Bunlar; “Üniversel İslâm Beyannamesi (1980)”, “İslam Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi (1982)”, “Kahire İnsan Hakları Beyannamesi (1990)”, “Tahran İnsan Hakları Beyannamesi (1990)” ve “İslam’da Temel Hak ve Hürriyetleri Beyannamesi” dirler (Gedik, 2019, 176).

Evrensel Temel İnsan Hak Sözleşmeleri ve İhlali

Günümüz sosyal hizmet kuramlarına/teorilerine ilişkin bütün yaklaşımların dayandırılmış olduğu temel ilkeler hiç şüphe yok ki, 10 Aralık 1948 tarihinde “UN-United Nations (Birleşmiş Milletler)” Genel Kurulu’nda ilan edilen “Temel İnsan Hak Sözleşmeleri” oluşturmaktadır. Genel kurulda kabul edilen bu sözleşme “İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi” olarak tarihe adını yazdırmıştır. Uluslararası anlamda oldukça güçlü bir destek bularak ve kabul edilen bu sözleşme “Evrensel Temel İnsan Hak Sözleşmeleri” olarak yayımlanmıştır. Sözleşmenin 30. Maddesinde; “Bu bildirgenin hiçbir kuralı, herhangi bir devlet, topluluk veya kişiye, burada açıklanan hak ve özgürlüklerden herhangi birinin yok edilmesini amaçlayan bir girişimde veya eylemde bulunma hakkını verir biçimde yorumlanamaz.” (Ife, 2017, 279-284) ifadelerine yer verilmiştir. 30. Madde; hiçbir devlet, ülke, topluluk veya herhangi bir kişiye “Evrensel Temel İnsan Hak Sözleşmeleri”ne ilişkin kurallardan herhangi birisinin ihlâl edilmesi ve/veya yok sayılmasının mümkün olamayacağı belirtilmiştir (Gedik, 2019, 22).

İnsana dair bütün disiplinlerde oldukça yaygın kullanılan “Hak” kavramı günümüzün sosyal enstrümanları üzerinden hak ettiği doğru bir tanımının yapılabilmesi ne yazık ki kolay olamamaktadır. Özellikle de multidisipliner boyutları ile ele alınması gereken “İnsan Hakları” kavramına ilişkin hukuk disiplini “Hak” kavramının ne olduğunun açıklanmasına yönelik birçok kuram/teori üretilmiş olsa da bu

kuramların hiçbirisi; “Hak” kavramının kendine özgü paradigmasını objektif ya da sübjektif anlamda derinlemesine dolduramamaktadır. Ancak “Hak” kavramı kendi kodları, kimliği üzerinden çok iyi bilinmektedir ki; kadim insanlık tarihi boyunca, ana rahmindeki bir fetüse/bebeğe müdahale edilmesinden, büyük devrimlere şahit olmuş meydanlarda “Hak Talepleri”ni dile getiren insan toplulukların çılgınlıklarına kadar oldukça geniş perspektiflerle ele alınmış olduğuna şahit olunmaktadır.

Ekoloji/Eko-Sistemin vaz geçilmezleri olan mikro, mezo ve makro düzey bütün “Exo-Dinamik İlişkiler”in temel insan hakları boyutları aynı zamanda sistem içerisinde “politik varoluş”un bir mücadelesi olarak da kendisini göstermektedir. Neil Thompson’un da “Kuram ve Uygulamalarda Sosyal Hizmeti Anlamak” adlı çalışmasında altını çizdiği gibi, sosyal hizmetlerin tek ve basit bir cevap ile cevaplandırılmasının mümkün olamayacağı yaklaşımını insan haklarının uygulanabilirliğini “politik bir varoluş” üzerinden okuduğu görülmektedir (Thompson, 2016, 35). İçerisinde bulunan bu son “Korona-Virus (COVID-19)” süreci kapitalizmin, liberalizmin dönemsel krizlerinden birisini daha tüm insanlığın merkezine çektiği görülmektedir. Bu krizin doğusundan batısına, güneyinden kuzeyine bütün ülkelerin sosyal politikalarını hızla dönüştürdüğü dönüştürmektedir. “Hukuk” ve “Devletin Yükümlülükleri” geleneği insan haklarının iki önemli geleneğidir (Ife, 2017, 21). Bu kritik süreçte politik bir var oluş olarak kabul edilen sosyal hizmetlerin de hızla dönüştürüldüğü söylenebilir. Özellikle Batı Avrupa ülkelerinin karşı karşıya kalınmış oldukları bu kriz döneminde binlerce yaşlı sosyal hizmet ihtiyacı olan savunmasız insanların “sosyal çalışanlar (sozialarbeiter / social worker)” tarafından terk edilerek ölüme mahkûm edildikleri gözlemlenmiştir. Görevlerinin sorumluluk bilincini taşımayan bu “sosyal çalışanlar”ın bütün bu yaklaşımlarının temelinde sosyal hizmetlerin endüstrileştirilmesi ve hizmet alanlarının değersizleştirilmesinden kaynaklandığı görülmektedir.

İşlerinin doğası gereği “Sosyal Hizmet Uzmanları” olarak görev yapmaları gereken istihdamlı hizmet görevlilerinin kavramların endüstrileştirilmesi üzerinden her birini bir “sosyal çalışan” olarak görülmesi bütün olumsuzlukları ile ortaya çıktığının tespitleri yapılmıştır. Sağlık kurumları tarafından tamamen ihmal edildiklerini düşünen sosyal çalışanların görevli buldukları alanları teker teker rapor aldıkları ve insanları kendi kaderleri ile baş başa bıraktıkları gözlemlenmiştir. Sonrasında da terk edilmiş yaşlı destek/bakım evlerinde birçoğunun yataklarında ölü bulunduğu ve onlarcasının da “coronavirüs”e yenik düştüklerinin tespitleri yapılmıştır (Urban, 2020). Bu durum eko-sistem içerisinde bütün exo-dinamik insan ilişkilerin birbirleri ile olan ilişkilerinde temel bağların bütüncüllüğünün bozulmuş olduğunu ortaya koymaktadır. Pozitivist yaklaşımlar üzerinden endüstriyel toplumların oluşturulmasında yalnızca doğrusal düşünme peşinde koşmanın ekolojik felaketi de beraberinde getirdiğinin bir sonucu olduğu görülmektedir (Ife, 2017, 200).

Endüstrileştirilmiş İnsan Hakları ve Sosyal Hizmet

Dünyada insan hakları yaklaşımında bir “Hak Temelli Sosyal Hizmet” uygulamaları “Evrensel Temel İnsan Hak Sözleşmeleri” çerçevesinde incelendiğinde insanlığa yakıştırılabilecek bir boyutta olmadığı görülmektedir. İç açıcı olmayan bu durumun geride bırakılan her bir geçen yıl ile karşılaştırıldığında daha da endişe verici boyutlarda olduğu raporlar eşliğinde sunulmaktadır. Bu iki önemli kavramın insana dair hak ettiği temel değerlerden oldukça uzaklaştırılması ve insanlığın korunmasına yönelik gereken güveni sağlayamamaları, insanlığın hak ettiği ihtiyaçları karşılayamamaları bilim dünyasındaki sorgulanırlıklarını arttırmıştır. 18. yüzyıl sonrası sanayileşme, endüstrileşmeye paralel olarak gelişen modernleşme hareketi özellikle İngiltere, Almanya ve Fransa gibi bazı Batı Avrupa ülkeleri başta olmak üzere toplumsal yaşama dair birçok şeyin hızla değişimini de beraberinde getirmiştir. Endüstrileştirilmiş bir sosyalizasyon ekosisteme ilişkin bütün yaklaşımları da olumsuz yönde etkilemiştir. İnsana dair bütün bireysel ve toplumsal yaklaşımlar yeni sosyolojik felsefeler çerçevesinde endüstriyel anlamda kavramsallaştırılarak “modernleşme hareketi” algısının hızlandırılması gerçekleştirilmiştir. Bronfenbrenner’in eko-sistem ilişkilerinde mikro organizma olarak tanımlanan insanın “mikro-düzey”de istismarının söz konusu olduğu, sanayi, endüstri, teknoloji, ekonomi ve dolayısı ile modernizmin insanı oldukça araçsallaştırdığı ve değersizleştirdiği görülmektedir. Yani insan için oldukça önem arz eden “Ekolojik/Eko-Sistem (ökologisches)” pozitivist (neolojist) ve post-pozitivist (sekülerist) yaklaşımlarla ele alınması insana dair ne varsa değersizleştirilmiştir (Stamm & Burger, 2011, 16).

Hızlı sanayileşmenin istismar ettiği insanlık dini holistik sosyal hizmet yaklaşımlarından ziyade pozitivist ve post-pozitivist yaklaşımlar üzerinden “İnsani Sosyal Hizmet (Social Human Services / Soziale menschliche Dienstleistungen)” kapsamında oldukça sekülerist yaklaşımlarlar üzerinden ele alınmış olduğunun tespitleri yapılmıştır. Bütün bu modernleşme hareketi üzerinden yürütülmekte olan teknolojik gelişmeler, bir kısım insanların yaşamlarını kaolaştırırken büyük bir kısım toplum insanların sorunlarını

arttırdığı ve özellikle de insan haklarının en önemli ilkesi olan insan “onurun korunması”nı sorunlu hale getirdiği gözlemlenmiştir. İnsana dair bütün bu olumsuzlukların insan hakları ve sosyal hizmetlere ilişkin endüstrileştirilmiş sosyal terminolojiler üzerinden geliştirildiği görülmektedir.

İnsan Hakları ve Sosyal Hizmetler Bağlamında endüstrileştirilmiş Spirituel Sosyal Çalışma Yaklaşımları

İnsan hakları ve sosyal hizmetlerin endüstriyel dönüştürmelerinin dini değerli hayırseverlik yaklaşımını da sekülerleştirilmiş bir kavram olarak filantropik⁵ yaklaşımlı bir sosyal çalışma yaklaşımlarına dönüştürülmüştür. İnsan türüne duyulan sevgi, insanın iyiliği için çalışan (kimse)” anlamlarını taşımaktadır. Yunanca kökenli bir kelimedir. Latince kökenli “Filantropi, (philanthropy)” kelimesi her ne kadar sosyal hizmet yaklaşımlarında önemli bir karşılığının olduğu görülse de bu yaklaşım hiçbir şekilde hayırseverliğin kodlarını/dokularını taşımadığı görülmektedir. Dolayısı ile bu örnek ten hareket ile gerek insan hakları ve gerekse sosyal hizmet kapsamında bu ve buna benzer birçok kavramların insanı değerli kılan holistik/bütüncül değerlerin merkezinden uzaklaştırıldığı anlaşılmaktadır. İnsan hakları ve sosyal hizmet kavramlarının “4. sanayi/endüstri devriminin (Endüstri 4.0)” sekülerleştirilmiş yaklaşımlarına sıkıştırılması ekolojik sistemin doğal fonksiyonlarının bozulmasına da yol açmış olduğu görülmektedir.

Sosyal hizmetler aynı zamanda kendi disiplini içerisinde eklektik yönlü öğrenme ve uygulamaya dayalı bir insan hakları yaklaşımıdır. Bu da onu kendisi dışında diğer disiplinler ile yakından ilişkilendirilmesine ve birçok dala ayırmasına neden olabilmektedir. Sosyal hizmetleri öğrenmekle yükümlü birey/öğrenci, kendisine öğretilen teorik ve pratik uygulamaları didaktik anlamda sosyal terimler/terminolojiler üzerinden temellendirebilmesi ve kendi alanında uzmanlaşabilmesine imkân sağlayabilmektedir. Çünkü sosyal hizmet uzmanları, gündelik uygulamalarının doğrudan bir sonucu olarak sürekli öğrenmekte/gelişmekte ve bu süreçte bütün uygulamalarını yaklaşımlarını yeniden düzenleyebilmektedirler. Onlar öğrendikleri bütün kuramları (teori) kendi perspektiflerinde formüle ederler. Yani bireye/öğrenciye daha henüz sosyal hizmet alanında uzmanlaştırılmasında öğretilen sosyal terimlerin, terminolojinin oldukça önem arz ettiği gözlemlenmiştir (Ife, 2017, 192).

Dördüncü Sanayi/Endüstri Devriminin (Endüstri 4.0) Seküler Sosyal Hizmet Terimlerine İlişkin Örneklemeler

Sanayileşmenin getirdiği endüstri devrimleri modernleşme hareketi üzerinden birçok sosyal kuramları/teorileri seküler yaklaşımlarla tek doğrular üzerinden (pozitivizm) algılatılmasını temel prensip edinmiş ve birçok teknolojik, ekonomik ve endüstriyel kuramların paralelinde sosyal kuramların da dönüştürüldüğüne ilişkin birçok bilimsel veriye rastlanmaktadır. Bunlardan sadece bir kısmını aşağıdaki başlıklar altında belirterek, bunlar arasından sadece Din/Maneviyat “Spiritüel Yaklaşım (Spiritual - Spiritualität)” konusu ele alınarak bir örneklendirme yapılması önem arz etmektedir.

Dördüncü sanayi/endüstri devriminin (Endüstri 4.0) “Pozitivist (Neolojist/İndirgemeci)” ve “Post-Pozitivist (sekülerist) yaklaşımlı sosyal hizmet uygulamalarına ilişkin örneklerden bazılarının aşağıda belirtilmiş şekli ile verilebilmektedir;

- Sosyal Hizmet Uzmanı “Sosyal Çalışman (Sozialarbeiter / Social Worker)”
- İhtiyaç Duyan / Aciz “(Müracaatçı (Klienten-Client-Clientela))”

İnsanın insana olan yardımı/hizmeti insan hakları bağlamında oldukça sorumluluk içeren “Hak Temelli Sosyal Hizmet” yaklaşımıdır. Allah (c.c.) insanı “Ahsen-i Takvim (en güzel surette/biçimde/kıvamda)” (K.K. Tin 95/4) yaratmıştır. Bütün yaratılmışları içerisinde “şan, şeref sahibi, onurlu ve en üstün” (K.K. İsrâ 17/70) olarak yaratılmıştır. İnsanın saygın ve oldukça değerli/cevher kılınışı onu yeryüzünde “Mükerrerem (hürmet ve tizim edilen, ikram olunmuş)” (Yeğîn, Badıllı ve dğr. 1990, 703) kutsal bir varlık olduğunun bir delilidir. İnsanın bu denli onurlu, şerefli ve değerli kılınmasının, insanların birbirlerini koruyup kollaması ve güven içerisinde yaşamlarının sürdürülebilmesi açısından birbirlerinin “Halife”si kılınmıştır. Allah (c.c.) insanlığı kendi kendisini yok etmesi için değil tam tersine “halâife fi’l-ard; (yeryüzünde birbirlerinin halifesi)” olarak yaratmıştır. Dolayısı ile insana, insanın haklarının korunmasında, hak ettiği değer temelli hizmetlerin sunulması da oldukça kıymetli/değerli kutsal bir misyon (sorumluluk/görev) olduğu anlaşılmaktadır.

⁵ Filantropi (philanthropy); Latince kökenli bir kelimedir. “İnsan sevgisi, insanın iyiliği için çalışan (kimse)” anlamlarında kullanılmaktadır. Hayırseverlik ve filantrop birbirlerinin yerine kullanılmakla birlikte, temelde birbirlerinden oldukça farklı anlamlara gelmektedir. “Hayırseverlik” kavramının temel değerleri tamamen dini değerler üzerinden bir karşılık bulabilmektedir. “Filantropi” kavramı ise, hayırseverliğin seküler bir karşılığı olarak kullanıldığından ancak kendisini yine dini/manevi ve dini olmayan (spiritüel) yaklaşımlar üzerinden hümanizm çerçevesinde açıklamaya çalışmaktadır.

Bu yaklaşımdan hareket ile insana yönelik sunulan bütün hizmetlerin oldukça değerli ve kutsal hizmetler konumunda ele alınması oldukça önem arz etmektedir. Çünkü insan yaratılış itibarı ile “fiziksel/biyolojik” yaratılmışlığını tamamlayan bir de “Can/Ruh (Nefs)” yapısına sahiptir. Dolayısı ile insan sanayi/endüstri sektörün elinde şekillendirdiği materyallerin, maddenin ötesinde yaratılmış bir varlıktır. Sosyal hizmetlere ilişkin “sosyal çalışan, sosyal çalışıcı, sosyal işçi (sozialarbeiter / social worker)” gibi yaklaşımların insana olan onursal yaklaşımı değersizleştirdiği görülmektedir. Doğal bir insani hak olarak sosyal hizmet ihtiyacı olan bir bireyin/insanın da alması gereken bütün hizmetler diğer insanların sorumluluğunda olan hizmetler olarak görülmektedir. Bu durumda da “müracaatçı/başvurucu (klienten-client-clientela)” gibi sosyal hizmet yaklaşımları endüstrileştirilmiş sosyal hizmetlerin bir yaklaşımı olduğu belirlenmiştir.

- Destek Hizmetleri “İnsan Bakım Servisi (Human Service)”

Sosyal hizmetlerin yapısı itibarı ile endüstrileştirilmesi bu hizmetlerin bir “İnsani Sosyal Hizmet (Social Human Services / Soziale menschliche Dienstleistungen)” olmasından çıkarılarak sunulan bütün hizmetlerin “Lütuf temelli” sosyal hizmetlere dönüştürüldüğü görülmektedir. “Ahsen-i Takvim (en güzel surette/biçimde/kıvamda)” (K.K.: Tin 95/4) yaratmış insanın herhangi bir servise/bakıma götürülmesine veya ev ortamında bakıma alınması insanın doğuştan sahip olduğu onuruna ilişkin temel hakları oldukça hiçe saymaktadır. Çünkü insanlar oldukça “şan, şeref sahibi, onurlu ve en üstün” (K.K.: İsra 17/70) yaratılmışlardır. Dolayısı ile insanların “bakım”ından ziyade “destek”lenmeleri önem arz etmektedir. İnsanlar, bozulmuş araçların sanayide bakıma gönderilmesi gibi, evinizde yıllık bakımı gelmiş kombi veya klimalarımız gibi bakım ihtiyacı yoktur. Holistik anlamda insanların “Vücut/Beden (fiziki, biyolojik)” yapıları ile ihtiyaçlarının olduğu gibi “Can-Ruh (Nefs)” bütünlüğüne ilişkin de ihtiyaçları vardır. Bu vesile ile insanın her anlamda kaybettikleri yetilerinin yeniden kazandırılmasına ilişkin onların “bakılması”nın ötesinde “desteklenme”leri söz konusudur. Ancak o zaman insan hakları bağlamında bir sosyal hizmet yaklaşımından söz edilebilmesi mümkün olabilmektedir. İnsanın onur ve haysiyetini oldukça değersizleştiren sanayi/endüstri devriminin pozitivist indirgemeci sekülerist yaklaşımları ne yazık ki, ekolojik/eko-sistemin en önemli değeri olan mikro organizmasını değersizleştirmeye yönelik yaklaşımlar sergilediği görülmektedir.

- İhtiyar / Yaşlı “Eskimiş İnsan (Alte Menschen - Old Man)”

Özellikle bakım kelimesinin kullanılmış olduğu alan, ihtiyar/yaşlı insanlara yönelik olmaktadır. Çünkü sanayi/endüstriyel toplumların en değersizleştirilmiş bireyleri olarak algılanmıştır yaşlı insanlar. “X ve Y-Kuşak” nesilleri bekleyen en büyük sorunların, günümüz “yaşlı insan” tanımlamalarından daha kötü olabileceği, “Eskimiş - Bitmiş Kuşak”lar olarak algılanması yönünde olacaktır. Geleneklerimizin “Bilge İnsan”ı, yaşlı/ihiyar insanların, günümüz toplumlarında eskitilmiş ev, araba ve/veya herhangi bir eşya/madde ile aynı değerde tutan endüstriyel insan yaklaşımları üzerinden “eskimiş insan (old people / alte menschen), eskimiş adam (old woman / alte mann), eskimiş kadın (old woman / alte frau)” olarak adlandırılarak “eskimiş insan” algısının terminolojik anlamda insanın değersizleştirilmesi üzerinden yerleştirilmiş olduğu görülmektedir.

Nitekim 21. yüzyılın ilkbaharında karşı karşıya kalınan coronavirüs (covid-19) salgını karşısında yine en büyük bedeller toplumların değersizleştirilmiş yaşlı insanlarına ödetildiği gözlemlenmiştir. Sanayi/endüstriyel Batı Avrupa ülkelerinin en büyük sorunları ve özellikle de İtalya, İspanya ve Fransa gibi ülkelerde oldukça önemli bir sayıda yaşlı insanların tedavilerindeki ilgisizlik ve ihmaller neticesinde ölüme terk edildikleri ortaya çıkmıştır (Bild, 2020). Özellikle insan hakları konularında oldukça etkin çalışmaları olan İngiltere eski hükümet bakanı Ros Altmann’ın 13 Nisan 2020 tarihinde Daily Mail’e vermiş olduğu bilgilendirmeler; İngiltere gibi sanayi toplumlarının insanı insan yapan sosyal değerlerin endüstrileştirilmiş olmasının günümüzdeki sonuçlarının neler olabileceğinin anlaşılması noktasında verdiği bilgiler oldukça dikkat çekicidir. Altmann, İngiltere’de yaşlı insanların karşılaştıkları insan haklarına uymayan insanlık dışı yaklaşımlara dikkatleri çekerek; son Korona-Virüs salgınlarında İngiltere’deki birçok yaşlı bakım evlerinde yaşlı insanların büyük ihmal ve ilgisizliklerden dolayı ölüme terk edilmiş olduklarını belirtmektedir. Hastaneler dışında gerek bakım evlerinde ve gerekse kendi evlerinde ölüme terk edilmiş yaşlı insanların istatistik rakamlarında belirtilmediği ve bakıcıları tarafından terk edilmiş yaşlı insanların birçoğuna sağlık hizmetlerinin ulaştırılmaması ve yaşlı olmalarından dolayı ambulans hizmetleri verilmeyerek durumun oldukça kaotik bir durum aldığıın altının çizildiği görülmektedir (Mail-Online, 2020). “Sessiz ve gizli ölüm (silent and secret death)” olarak adlandırılan bu durum dünya genelinde ve özellikle de sosyal terminolojinin endüstrileştirilmiş olduğu Batı Avrupa ülkelerinde gerek “İnsan Hakları” ve gerekse “Sosyal Hizmet” bağlamında nedenli sorunlar getirebildiğinin bir resmini göstermektedir.

Sosyal Hizmet Yaklaşımlarında Maneviyat (Spirutual - Spiritualität) Örneği

“Manevi (Sipiritus)”; Latince kökenli bir kelime olmanın yanı sıra en çok da özellikle endüstrileştirilmiş sosyal bilimlerin temel kavramları arasında yerini korumuştur. Hayatın niteliği anlamında oldukça geniş bir konseptle ele alınarak izah edilmeye çalışıldığı görülmektedir. “Nefes Almak”, “Hayatta Olmak” anlamlarına gelen “spiritus / spirituel” kelimelerinden türetilmiştir. Daha ortak bir anlam ile “Hayatı Hissetmek” olarak da algılanabilmektedir (Ewen, 2004). Bir kişiye/bireye, birçok farklı yaklaşımların ötesinde, bireyin “Üstün Güç-Tanrı” olarak algılandığı bir “Yaratıcı” üzerinden, inançları ile ilişkilendirildiğinde bireyin daha çok desteklenerek güçlendirilebileceği, pozitif sonuçlara ulaşılacağı ve kişiye bir umut kaynağı oluşturulabileceği bilimsel birçok yöntemle ortaya konulmuştur (Hutchison, 1997). Bu her iki karşılaştırma; Manevi (Spiritual), maneviyat (Spiritualität) gibi kavramların teorik kökenlerine inildiğinde birçok farklı anlamlar içerebildiği, özellikle de “Din” içerikli konseptler üzerinden ele alındığında, dini değerler üzerinden daha doğru/tutarlı ifade edilebildiği, anlaşılabilirliği görülmektedir. “Maneviyat (spiritus / spirituel)” dini geleneklerde, bütünü bir parçası “holistik”⁶ olarak ele alınmakta, “insanı insan yapan, onun varlığına bir anlam, değer ve “manâ” katan, nefes aldran, hayatı hissettiren” bir unsur olarak kabul görmektedir.

Batı toplumlarından ve özellikle de endüstriyel sosyal hizmetlerin oldukça yaygın yürütüldüğü Federal Almanya’dan bir örnek verecek olursak, Hristiyan ve Yahudi geleneklerinde “Seelsorger (ruhi destek)”in tam karşılığı “pastoral care” olarak ifade edildiğini, dini anlamda “Seele (ruhi)” ve din dışı anlamında ise (Spiritual- Spiritualität) kavramlarının kullanıldığı gözlemlenmektedir. Dolayısıyla Federal Almanya’da sunulmakta olan bütün manevi destek hizmetlerinin devletin sosyal politikaları bağlamında sosyal hizmetlerin “Sağlayıcılar (Leistungserbringer)” dini kurumlar üzerinden oluşturulduğu gözlemlenmiştir.

İbn-i Sina'nın insana holistik/bütüncül yaklaşımı, insanın “fiziksel ve biyolojik” yaratılmışlığının yanında onu “mânen” değerli kılan “Can/Ruh (Nefs)” yönünün de olduğu belirtilmektedir. İnsanı insan yapan “ruh (nefs)” olgusunun Allah'ın (c.c.) insana bizzat kendisinden üfleyerek lütfetmiş olduğu ve bir “Mâna” ifade eden kutsal bir “cevher” olduğu günümüzde birçok bilimsel çalışmalarına temel oluşturduğu görülmektedir. Bu bağlamda “Sekülerizm” modern dünyanın “dünyevi işleri” ile ilgili görevleri üstlenirken, aynı zamanda “Dinin Ruhunu” oluşturan “Maneviyat” kavramını da sahiplenerek “spirituel (spiritus)” gibi hiçbir dini değerler ile ilişkisi olmayan, endüstriyel seküler yaklaşımlar üzerinden algılatılmaya çalışılması insanlık adına doğru bir yaklaşım olarak görünmemektedir (Swannel, 1992, 980).

SONUÇ

Günümüz insanının şu sıralarda en çok karşı karşıya kaldığı sorunların başında “Korona-Virüs / COVID-19” salgınının olduğu bilinmektedir. Ekolojik/Eko-Sistem içerisinde yer alan bütün mikro, mezo ve makro düzey yapılanmaların tek bir gündemi vardır; o da COVID-19 ile nasıl mücadele edilebileceğine yönelik gündemlerdir. İnsanın sürdürülebilir yaşamına ilişkin bütün sosyal kavramların içerisinde yer alan ne kadar teorik kelime/terminoloji varsa insanlar kendileri için oldukça yeni olan bu kavramlar ve yeni

⁶ Holistik düşünce; evrendeki her şeyin aynı bütünü parçaları olduklarını, birbirlerinden haberdar olarak tek bir sistem şeklinde hareket ettiklerini ve birbirleriyle ilişki, iletişim ve etkileşim içinde bulduklarını ortaya koyar. Var olan her birim, diğerlerini etkileme, değiştirme ve yönlendirme özelliğine sahiptir. Bu nedenle de holistik düşüncede, en küçük bir birim dahi değerli, gerekli ve önemli olduğunu varsayar.

yöntemler ile tanışmış oldu. Bu arada ulusal ve uluslararası boyutlarda en çok ele alınan ve tartışılan konuların başında, virüs ile mücadele kapsamında “Evrensel Temel İnsan Hakları” yaklaşımında sunulmakta olan hizmetlere ilişkin olduğu görülmektedir. İnsan temel hakları gibi önemli bir konunun derinlemesine tartışılıyor olmasının altında yatan en temel sorununun korona-virüs üzerinden yaşanan toplumsal krizlerin çözümlenmesine yönelik “Sosyal Hizmet” uygulamalarının insan temel hakları yaklaşımında iflas etmiş olduğu gerçeğinin ortaya çıkmış olmasıdır. 19. ve 20. yüzyılın sanayileşme devrimlerine paralel ekolojik kodları ile oynanarak geliştirilmiş olan “endüstriyel sosyal kuram/teori”lerin günümüz insanların krizler öncesinde çözemediği sorunlarını kriz döneminde de çözebilmeye muktedir olamayacakları bütün açıklığı ile kendisini ortaya koymaktadır.

Makalemiz kapsamında tekil tarama yöntemleri üzerinden elde edilen veriler, araştırmamızın temelini oluşturan “İnsan Hakları” ve “Sosyal Hizmet” uygulamalarında birbirleri ile ilişkilendirildiklerine yönünde oldukça zengin bilgiye ulaşıldığının altını çizmekte fayda vardır. “Evrensel Temel İnsan Hakları Sözleşmeleri”nin bütün ulus devletleri bağladığı, hiçbir kuralı/maddesinin, herhangi bir devlet, topluluk veya kişi tarafından yok sayılmasına yönelik bir girişimde bulunulamayacağı konusu bildirgenin 30. Maddesinde oldukça açık bir dille belirtilmiştir (Ife, 2017, 284). Bu bağlamda “İASSW-Uluslararası Sosyal Hizmet Okulları Birliği” ve “IFSW-Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Federasyonu”nun 2014 yılı sosyal hizmetlere ilişkin kuramsal/teorik içeriklerin de oldukça belirgin bir düzeyde insana ilişkin nasıl bir hizmet sunulmasının gerekliliğini ortaya koyduğu görülmektedir (IFSW, 2014), (Gedik, 2019, 6, 10).

Araştırma yöntemimiz üzerinden elde edilen bütün bu veriler bizlere, “İnsan Hakları ve Sosyal Hizmet” ilişkilerinin birbirlerini tamamlayan iki değerli holistik/bütüncül yaklaşım olduğunu ortaya koymuştur. Araştırmamızın ortaya koymak istediği asıl temel sorunun gerek ulusal ve gerekse uluslararası düzeyde “Evrensel Temel İnsan Hakları Sözleşmesi” bağlamında “Hak” kavramına olan yaklaşımların oldukça farklılıklar gösterdiğine dikkatleri çekmektedir. Özellikle son iki asırdır sanayileşme ile birlikte hızla değişen toplumsal yapıların en ağır bedellerinin altında yine insanlığın oldukça mağdur edildiği, onur ve haysiyetlerinin oldukça değersizleştirildiğinin tespitleri yapılmıştır. Sanayi, teknoloji ve ekonomi ekseninde hızlı gelişimler/değişimler insanın faydasına olması gereken bütün üretimlerini, insanların tüketim aracı olarak kullanılmasına, araçsallaştırılmalarına yönelik olduğu gözlemlenmiştir. Dolayısı ile bu sistemin/düzenin yürütülebilmesine yönelik, özellikle son 50 yıllık süreçte insanların hızlı üretime katkılarının sağlanmasının zorunluluğunun yanı sıra sürekli tüketebilen unsurlar olarak programlanmalarına yönelik planlamalardan kaynaklandığı görülmektedir.

Bu yaklaşımdan hareket ile profesyonel/disipliner sosyal hizmet uygulamaların endüstrileştirilmesi, insana dair gereken sosyal terminolojilerin hedeflerine yönelik kendi değerlerinden uzaklaştırılmış olduğu belirlenmiştir. Araştırmada, yukarıda “Sonuçlar (results)” bölümünde de daha detaylı ele aldığımız gibi; Ne yazık ki, Türkiye’de de hiçbir önlem alınmaksızın Batı’lı terminolojilerin bire bir sadece tercüme yolu ile ele alınmış olan endüstrileştirilmiş sosyal terimler insanın eko-sistem dâhilinde bütün yaşam sürecini sorunlu hale getirdiği görülmektedir. Batı uygarlığı kapsamında ve özellikle de Batı Avrupa ülkelerinde “sosyal çalışan (social worker / Sozialarbeiter)”, sosyal bakım, sosyal maneviyat, bakım merkezi, müracaatçı gibi birçok endüstrileştirilmiş terminolojinin insana ilişkin oldukça yanlış değerler içerdiğinin altını çizmekte fayda vardır.

Bu önemli konuya ilişkin Anne E. Fortune ve Willam J. Reid’in 2011 yılında yayınlamış oldukları “Görev merkezli sosyal hizmet (Task centered social work)” çalışmalarında, sosyal hizmet yaklaşımlarının revize edildiğine ilişkin şu özet bilgilerin verilmesi konunun ciddiyetinin ortaya konulması açısından önem arz etmektedir; Sosyal hizmet uygulamaların aktarılmasında “etik ve kültürel faktörler”in ilke ve değerlerinin göz önünde tutulması oldukça önemli bir konu olduğunun altını çizerek, sosyal hizmetlerin geliştirilmesi ve ülkelerde uygulanmasına yönelik şu bilgilere dikkatleri çekmişlerdir; “Sosyal hizmet yaklaşımları Kuzey Amerika’da sosyal hizmet akademisyenleri tarafından geliştirilmiş ve daha sonra Birleşik Krallık’ta gözden geçirilerek revize edilmiştir.” (Teather, 2015, 223). Yani etik ve kültürel faktörler açısından Kuzey Amerika ve Birleşik Krallık dini, kültürel ve sosyal yönden o kadar çok benzerlikleri ve ortak yönleri olmasında rağmen, Krallığın bünyesindeki, İngiltere, İskoçya, Galler ve Kuzey İrlanda’nın toplumsal yapıları dikkate alınarak sosyal hizmetler o toplumların “etik ve kültürel faktörleri ilke ve değerleri” dikkate alınarak yeniden yapılandırılmıştır. Fortune ve Reid’in dikkat çektiği ve Türkiye’yi ilgilendiren en önemli konu ise; Batı’nın (Birleşik Krallık) kendi ahlaki (etik) ve kültürel değerleri üzerinden revize etmiş olduğu, “endüstrileştirdiği” aynı sosyal hizmetlerin daha sonrasında Avrupa’nın genelinde, Orta Doğu ülkelerinde, Afrika ve Asya ülkelerinde değiştirilmeden aynileştirilmiş bir sosyal hizmetlerin uygulanabilirliğinin sağlanmış olmasıdır (Teather, 2015, 223).

Meleklerin dahi secde etmeleri emredilen o “İNSAN” (K.K.: Hicr 15/26-30), layık olduğu o yüksek/kutsal mertebeden indirilmesine ve birbirlerine karşı sorumluluklarının çıkar ilkelerine dayandırılmış bir sosyal yapıya dönüştürülmesine çalışılmaktadır. Bilge Kral Aliya İzzet Begoviç’in “Doğu ve Batı arasındaki İslâm” isimi ile kaleme aldığı eserinde belirttiği gibi; “Semanın çocuğu olan insan artık arzın kurdu olmuştur” (Begoviç, 2015). Özellikle de bugünlerde insanlığın içerisinde bulunduğu “Korona-Virus / COVID-19” salgınına ilişkin son bir ayda “bilim insanı” kimlikleri altında yapılan araştırmalar, elde ettikleri veriler üzerinden aktarmış oldukları bilgiler, insanlığın geleceğine ilişkin oldukça umut verici olmanın yanı sıra, yok edilmesine, daha da kullanılabilir olmasına ve araçsallaştırılmalarına yönelik girişimler olduğunun altı çizilmektedir. Tarih Begoviç’i oldukça haklı çıkarmıştır. İnsanlık 20. yüzyılda “iki tezat arasında bir meçhulde bırakılmıştır”. Eğer ekolojik/eko-sistemin yeniden insanın güvenli yaşamına ilişkin kendi doğal fabrika ayarlarına dönüştürülemezse, 21. yüzyılın bu ilk çeyreğinde insanın geleceğine ilişkin bu meçhul durum oldukça korkutucu boyutlara ulaşabilecektir.

Federal Almanya’da 1923 yıllarında oluşturulan pozitivist sosyal hizmet uygulamalarına oldukça “Eleştirel Teoriler (Kritische Theorie)” üzerinden yaklaşan “Frankfurt Okulu (Frankfurter Schule)” ile özdeşleşmiş sosyal bilimci Prof. Dr. Jürgen Habermas’ın Frankfurter Rundschau gazetesine vermiş olduğu Korona-Virus’e ilişkin demeçleri oldukça dikkat çekici ve insanlığın içerisinde bulunan bu çıkmazın temel unsurlarının neler olduğunun anlaşılmasını kolaylaştıracağı düşüncesindeyim. Habermas Korona-Virüse ilişkin verdiği demeçte; “Cehaletimiz hakkında hiç bu kadar çok bilgiye sahip olunmamıştır. (So viel Wissen über unser Nichtwissen gab es noch nie)” (Schwering, 2020). Habermas’ın oldukça yeni bir çalışması olan “Filosofinin de bir Tarihi (Auch eine Geschichte der Philosophie)” isimli çalışmasında özellikle “İnanç ve Bilgi (Glauben und Wissen)”nin birbirleri ile olan ilişkilerine Eko-Sistem’in mikro, mezzo ve makro düzey sorunların kaynağındaki inanç ve bilginin ayrıştırıldığına dikkatleri çekerek, bu yaklaşımın insanlık için oldukça yanlış yaklaşımlar olduğunu belirtmektedir.

Günümüzde insan hakları bağlamında sunulduğu iddia edilen sosyal hizmetlerin ne olup olmadığına ilişkin “Niceliği (Quantität)”nden ziyade “Niteliği (Qualität)”nin dikkate alınarak değerlendirilmesi oldukça önem arz etmektedir. Ancak o zaman sosyal hizmetlerin bir sorumluluk bilinci ile yapılmasının gerekliliği anlaşılabilir. Onun için insanı merkezine alan bir sosyal hizmetin “Vecibe/Hak Temelli” bir sorumluluk olmasını gerekli kılmaktadır. Vecibe/Hak temelli bir sosyal hizmet yaklaşımını günümüzde uygulanan diğer sosyal hizmet yaklaşımlarından farklı kılan en önemli odaklandığı niteliksel unsurun; İNSAN’ın, Allah (c.c.) tarafından “Ahsen-i Takvim (en güzel surette/biçimde/kıvamda)” (K.K.: et-Tin 95/4) ve en güzel değer/cevher olarak yaratılmış olmasıdır. Bu nedenle onu diğer yaklaşımlardan farklı kılan uygulamaların temelinde insana yönelik “sosyal çalışma”nın ötesinde insana yönelik sorumluluk bilinci ile bir “sosyal hizmet”in sunulmasının zorunluluğu vardır. Yani “İNSAN”a ilişkin, onu merkezine alan, dokunan, değerli/kıymetli olduğunu düşünen hiçbir “Hak Temelli” sosyal hizmet uygulaması insana yönelik sunduğu kutsal hizmetleri “sosyal çalışman, sosyal bakım, spiritüel gibi yaklaşımlarla hizmetleri değersizleştirmeye hakkı olmamalıdır.

“Evrensel Temel İnsan Hak Sözleşmesi” ilkelerinin işlevliğini sağlayamayan “Birleşmiş Milletler (UN-United Nations)”, mikro, mezzo ve makro düzey bütün sorumluluklar dikkate alınarak yeniden “Vecibe/Hak Temelli”lik ilkeleri bağlamında yapılandırılmalıdır. İnsanlığın bu zor sınavında, insanların nasıl ayrıştırıldığı, insan hakları ve sosyal hizmetlerin nedenli endüstrileştirilmiş olduğu belirlenmiştir. Endüstriyel sosyal çalışmacıların, kendi sorumluluklarından “manâ”sından uzaklaştırılmış seküler/spiritüel yaklaşımların nasıl çaresiz kaldıkları ve teker teker çalışma alanlarını terk edip kaçmaları endüstrileştirilmiş sosyal bilimlerin cehaleti oldukça ortaya koymuş olsa gerek. Dolayısı ile bu yanılanlardan eklektik anlamda bir ders çıkarmak gerek insan haklarının ve gerekse sosyal hizmetlerin kendi değerlerine hızla dönüştürülmesi önem arz etmektedir.

İnsanlar hak ettiği değerli/kıymetli bir sosyal hizmet yaklaşımını ancak endüstriyel kavramların işgal etmiş olduğu sosyal kuramlardan kurtulması ile mümkün olabilecektir. Dolayısı ile, insanlık için iyi ve faydalı işlerin (salih amel) gerçekleştirilmesi yönünde kendi değerleri üzerinden ele alınması gereken sosyal kavramlara ihtiyaç duyulmaktadır. Bilim dünyası disipliner bir sosyal hizmetin multidisipliner anlamda insanın temel hakları bağlamında fonksiyonel sosyal bilimler üzerinde kavramsal (teorik) çalışmalar yapmalıdır. İnsan temel hakları yaklaşımı bir sosyal hizmetin hızlı bir şekilde endüstrileştirilmiş sosyal yaklaşımın zihinsel işgalinden kurtarılmalıdır. Özellikle eko-sistemin önemli unsuru olan makro düzey yapılanmaların, devlet kurum ve kuruluşların insanı değersiz kılan endüstrileştirilmiş pozitivist (neolojist/indirgemeci), post-pozitivist (sekülarist) yaklaşımı terminolojilerden uzak durmalıdırlar. Sosyal çalışman, müracaatçı, spiritüel yaklaşım, manevi bakım, bakım merkezi, yaşlı bakımı, sosyal bakım ve sosyal mesafe (fiziksel mesafe) vb. gibi endüstriyel yaklaşımlar insanı “Ahsen-i Takvim (en güzel

surette/biçimde/kıvamda)" (K.K.: et-Tin 95/4) yaratılış fıtratının dışına itilmesine neden olmaktadır. "Semanın çocuğu" olan insan, "dünyanın/arzın kurdu"na dönüştürülerek "4. Sanayi/Endüstri Devrimi (Endüstri 4.0)"ne alet edilmemelidir. Devletlerin insanına vatandaşına karşı bütün kurum ve kuruluşları ile birlikte iyi ve faydalı hizmetler (salih amel) sunma zorunlulukları vacibe/hak temelli ilkeler bağlamında bilimsel veriler üzerinden yeniden gözden geçirilerek sorgulanmalıdır.

Üniversitelerin en öncelikli görevi, insan için oldukça gerekli olan bir eko-sistemin yeniden insanlık için yaşamı mümkün kılınabilecek kıvamda sürdürülebilir iyi, faydalı hale getirilmesine yönelik bilimsel çalışmaların yapmasıdır. Bilim Allah'ın "Zati Sıfatları (Sıfat-ı Zatiyyesi)"nı dikkate almalı, O'nun "Subûti Sıfatları (Sıfat-ı Sübutiyye'si)"ndan olan "ilim" sıfatı gereği bütün bu bilimsel doğruları "ilmin hakikati" ile yegane sahibi olan Allah'a (c.c.) ile buluşturabilmelidir. Bilim pozitivist ve post-pozitivist düşüncelerinden ivedilikle kurtarılmalı, kendi sınırlılıkları içerisinde "ilmin hakikatlerini (hikmeti)" aramaya yönelik eko-sistemin insanlık için yaşanabilirliği yönünde bütün kurumları ile inovatif araştırmalar yapmalıdır.

"Pozitivist (Neolojist/İndirgemeci)" ve "Post-Pozitivist (Sekülerist)" bilimsellik iddiaları ile yola çıkan birtakım kişilerin sosyoloji ve sosyal sistemlerin, demokrasi ve insan haklarının, teknoloji ve yapay zekânın, para ve ekonominin yaratıcıları, tanrı veya peygamberleri olduğu iddiaları ile bilimsel gerçekleri manipüle etme haddi ve görevi olmamalıdır. Üniversiteler insanlığın bu denli değersizleştirildiği 21. yüzyılın ilk baharında bütün imkânlarını seferber ederek mikro, mezzo ve makro düzey yapılanmalara, Allah'ın (c.c.) "ilim" sıfatı dâhilinde buluşturulmuş bilimsel araştırmaları ivedilikle gerçekleştirmeli ve insanlığın hizmetine sunmalıdırlar.

Son on yıldır "Evrensel Temel İnsan Hak Sözleşmeleri"nin uygulanırlığına, insan onur ve haysiyetinin korunmasının gerekliliğine dikkatleri çeken Türkiye'nin bütün manipülasyonlara rağmen gerçekleri ortaya koyabildiğine şahit olunmuştur. Türkiye, Dünya'da doğal hakları istismar edilen büyük insan kitleleri tarafından takdir görürken, insan hakları istismarı yapan ülkeler tarafından da takdir edildiği gözlemlenmiştir. Türkiye, İslam ile ilişkilendirilmesi noktasında oldukça provokatör davranan bütün "sosyal refah devleti" ve "demokrasi" bekçilerine dünyadaki tek Müslüman bir devlet olarak demokrasi ile yönetilebilirliğe örnek teşkil etmiştir. Bu örneklik yeryüzüne, İslam'ın mevcut sistemlerin insana hizmetleri noktasında ıslah edilirliliğini ve insan hakları bağlamında işlerliğini ortaya koymuştur. Türkiye'nin makro düzeyde yapması gereken en önemli hususun; 2023 Cumhuriyetin 100. Yılında mutlaka bir "İstanbul Sosyal Hizmet Okulu"nun "Evrensel Temel İnsan Hakları" bağlamında insanı birbirlerinin kurdu olmaktan kurtarabilecek ve yeniden "semanın çocuğu" yapabilecek sosyal kuramların, teorilerin oluşturulmasında dünyaya öncülük yapmasıdır. Viktor Hugo'nun dediği gibi; "Hiçbir güç doğru zamanda ortaya konulabilen bir fikirden daha güçlü değildir." Türkiye insanlığın ihtiyacı olduğu tam da böyle bir zamanda bu "Yeni fikri" inovatif anlamda ortaya koyabilecek tek ülkedir.

KAYNAKÇA

- Akgündüz, Ahmet (2017). *İslâmda İnsan Hakları Beyannamesi*. İstanbul: OSAV Yayınları.
- Armağan, Servet (2015). *İslam Hukukunda Temel Hak ve Hürriyetler*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Begović, Aliya İzzet (2015). *Doğu ve Batı Arasında İslam*. İstanbul: Klasik Yayınları.
- Bild Zeitung (2020). Corona-Krise, Werden alte Menschen in Italien bald nicht mehr behandelt?. Berlin: 13 Mart 2020
- Ewen, Mc. M (2004). Analysis of Spirituality Content in Nursing Textbooks. *Journal of Nursing Education*, C.43, S. 1, ss. 20-31.
- Güngör, Fethi (2016). "İnsan Hakları ve Sosyal Hizmet", *Sosyal Hizmet Ön Lisans Programı*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Gedik, Mehmet (2019). *Federal Almanya'da Dini Sosyal Hizmet Uygulamaları İslâmi Sosyal Hizmet Yaklaşımı*. Yayınlanmış Doktora Tezi, Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yalova.
- Hutchison, Margaret G. (1997). *Healing the Whole Person: The Spiritual Dimension of Holistic Care*. http://members.tripod.com/~Marg_Hutchison/nurse-4.html (Ers.Trh. 30.03.2020).
- Ife, Jim (2017). *İnsan Hakları ve Sosyal Hizmet, Hak Temelli Bir Uygulamaya Doğru*. (çev. Kolektif), Ankara: Nika Yayınları.
- IFSW (2014). Sosyal Hizmetin Küresel Tanımı Ifsw Genel Kurulu ve Iassw Genel Kurulu, <https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/> (Ers.Trh. 01.04.2020)
- Karasar, Niyazi (2016). *Bilimsel İrade Algı Çerçevesi ile-Bilimsel Araştırma Yöntemi, Kavramlar İkelere Teknikler*. (31.Baskı). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kleve, Heiko (2003). *Geschichte, Theorie, Arbeitsfelder und Organisationen Sozialer Arbeit*. Berlin: Alice-Salomon-Fachhochschule Berlin - University of Applied Sciences.
- Lauren, Paul Gordon (2018). *Power and Prejudice the Politics and Diplomacy of Racial Discrimination*. Colorado: Westview Press.
- Schwering, Markus (2020). Jürgen Habermas über Corona: So viel Wissen über unser Nichtwissen gab es noch nie. Frankfurter Rundschau. <https://www.fr.de/kultur/gesellschaft/juergen-habermas-coronavirus-krise-covid19-interview-13642491.html> (Ers.Trh. 12.04.2020).
- Stamm, Margrit & Burger, Kaspar (2011). Integrationsförderung Im Frühbereich "Was frühkindliche Bildung, Betreuung und Erziehung (FBBE) benötigt, damit sie dem Anspruch an Integration gerecht werden kann". Freiburg: Bundesamt für Migration
- Swannel, Julia (1992). *Oxford Modern English Dictionary*. Oxford: Clarondon Press
- Teater, Barbra (2015). *Sosyal Hizmet Kuram ve Yöntemleri, Uygulama İçin Bir Giriş*. (çev. Abdullah Karatay), Ankara: Nika Yayınları.
- Thompson, Neil (2016). *Kuram ve Uygulamada Sosyal Hizmeti Anlamak*. 3. Baskı, Ankara: Dipnot Yayınları.
- UNHCR (2019). *Global Trends, Forced Displacement In 2018*. <https://www.unhcr.org/5d08d7ee7.pdf> (Ers.Trh. 03.04.2020).
- United Nations (1992). *Teaching and Learning about Human Rights: A Manual for Schools of Social Work and the Social Work Profession*. New York: United Nations.
- Urban, Thomas (2020). Coronavirus in Spanien: Katastrophale Zustände in spanischen Altenheimen. Süddeutsche Zeitung. Madrid 24 Mart 2020.
- Yegin, Abdullah ve dğr. (1990). *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Büyük Lugat*. İstanbul: Türdav Yayınları.